

## Osmanlı Devri Akşehir Vakıflarına Genel Bir Bakış

Volkan ERTÜRK<sup>1</sup>

*Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü-TEKİRDAĞ*

---

### Özet

Karakteristik bir Osmanlı şehri olan Akşehir, Anadolu Selçukluları başkenti olan Konya'ya çok yakın ve önemli yollar üzerinde olması nedeniyle mühim bir merkez olmuştur. Bu sebeplerden dolayı, vakıf sisteminin en güzel örneklerinin görüldüğü Akşehir ve çevresinde, çok sayıda cami, mescit, medrese, zaviye, türbe, çeşme v.s gibi eserler, vakıf sistemi aracılığıyla kurulmuştur. Akşehir vakıflarına genel bir bakış yapmayı amaçlayan çalışmamızda, Akşehir'deki vakıfların takribi yüz yıllık süreçteki değişim ve gelişimleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna ilaveten Akşehir vakıflarının sosyo-ekonomik yapı içerisinde oynadıkları roller ortaya konulmuştur. Çalışmamızın nihayetinde, Osmanlı devri Akşehir vakıflarının, hem gelirleri hem de nüfuz ettiği alanlar açısından Osmanlı vakıf uygulamaları içerisinde müstesna bir yer teşkil ettiği anlaşılmıştır.

*Anahtar Kelimeler:* Akşehir, Vakıf, Osmanlı, Şehir, Gelir

## A General Review of Akşehir Foundations in Ottoman Period

### Abstract

Akşehir, a characteristic Ottoman town, has been an important center due to its location near Konya, the capital of Anatolian Seljuks and important trade routes. Because of these, in Akşehir and its nearby where the most beautiful samples of foundations were seen, a lot of mosques, small mosques, religious schools, dervish lodges, tombs and fountains were founded through the system of foundations. In this review in which we aim at looking at Akşehir foundations generally, we tried to trace the change and development Akşehir foundations experienced through nearly hundred years. In addition to this, we tried to elaborate the roles Akşehir foundations played in socio-economic structure. At the end of our study, it is understood that in the Ottoman period Akşehir foundations had a significant place within the practice of Ottoman foundations with regard to both their revenues and their spheres of influence.

*Keywords:* Akşehir, Foundation, Ottoman, Town, Income

---

<sup>1</sup> E-posta: volkanerturk@mynet.com

## Giriş

Osmanlı devrinde vakıf sisteminin en güzel örneklerinin görüldüğü yerleşim merkezlerinden birisi de Akşehir'dir.<sup>2</sup> Akşehir ve çevresinde çok sayıda cami, medrese, mescid, zaviye, türbe, çeşme vs. gibi eserler vakıf sistemi aracılığıyla kurulmuş, bu vakıflara Akşehir kazası'nda bulunan bir kısım köy ve mezraa hâsılları, dükkân, hamam, değirmen, bağ-bahçe, bostan ve zeminler vakfedilmiştir.

Tetkik ettiğimiz yüz senelik süreçte Akşehir kazası'nda beş kapsamlı evkaf tahriri yapılmıştır. Bu tahrirlerin sonuçlarını ihtiva eden defterlerden en eski tarihli 1476 tarihli Kubbe Altından Müdevver Atik Konya Vakfı isimli defterdir. Bu defter, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 564 numarada kayıtlıdır. İkinci defter, Murad Çelebi Defteri olarak da bilinmekte olup 1483 tarihlidir. İstanbul'da Taksim Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları Tasnifinde 0-116/1 numara ile kayıtlıdır. Üçüncü defter, 1500 tarihli olup Tapu Kadastro Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 565 numara ile kayıtlıdır. Dördüncü defter, İstanbul'da Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Tasnifinde 387 numara ile kayıtlıdır. Bu defter 1996 yılında Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır.<sup>3</sup> Beşinci defter 1584 tarihli olup Tapu Kadastro Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'nde 584 numara ile kayıtlıdır.

Akşehir vakıflarını incelediğimiz çalışmamızda, yukarıda kısaca tanıtımını yaptığımız defterlerdeki Akşehir vakıflarının dökümünü tablolarla ortaya koyduk. Bununla beraber takribi yüz yıllık süreç dâhilinde vakıf gelirlerindeki değişimlerin genel değerlendirmesini yaparak XVI. yüzyıl Akşehir şehrinin genel yapısını tespit etmeye çalıştık.

---

<sup>2</sup> Osmanlı devri Akşehir vakıfları ile ilgili diğer çalışmalar için bkz. İsmail Mangaltepe *XVI. Yüzyıl Başlarında Akşehir Vakıfları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 1997; Mehmet Akif Erdoğan, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar I-II-III-IV", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/1, 2003, s. 119-160; XVIII/2, 2003, s. 99-140; XIX/1, 2004, s. 119-154; XIX/2, İzmir 2004, s. 141-176; Alpaslan Demir, "Tahrir Defterlerine Göre Akşehir Zaviyeleri", *Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr.Tuncer Baykara'ya Armağan Tarih Yazıları*, Haz. Mehmet Akif Erdoğan, İstanbul 2006, s. 127-155; Mehmet Akif Erdoğan, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX, İzmir 1994, s. 89-105; Feridun Nafiz Uzluk, *Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi*, Ankara 1958.

<sup>3</sup> Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri(937-1530)*, Dizin ve Tıpkıbasım, Ankara 1996.

## Akşehir Vakıfları

### Zaviye Vakıfları

Osmanlı Devleti zamanında siyasî, iktisadî ve içtimaî açıdan muhtelif fonksiyonları icra eden zaviyeler, sosyo-ekonomik tarih araştırmalarında vazgeçilmez bir konumdadır. Tetkik ettiğimiz Akşehir Şehri, coğrafi açıdan önemli ve büyük yolların geçtiği güzergâhta olması nedeniyle zaviyeler bakımından oldukça zengindir.

Zaviye, herhangi bir tarikata mensup dervişlerin bir şeyhin idaresinde topluca yaşadıkları ve gelip geçen yolculara bedava yiyecek, içecek ve yatacak yer sağlayan, yerleşme merkezlerinde veya yol üzerindeki bina veya bina topluluğunu ifade etmektedir.<sup>4</sup> Osmanlı toplum hayatındaki yeri ve önemi oldukça fazla olan zaviyeler, Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesi ve İslâmlaşması açısından önemli görevler icra etmişlerdir. Özellikle XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasında psikolojik bir güç sağlayarak kısa sürede Anadolu'da siyasî bir birliğin kurulmasına yardımcı olmuşlardır. Bununla beraber bu zaviyeleri kuran kolonizatör Türk dervişleri, Türk ordularından daha evvel, kurdukları zaviyelerle sınır boylarına kadar ulaşmışlar, böylelikle gazâ ruhunun da canlı tutulmasına vesile olmuşlardır.<sup>5</sup>

Osmanlı öncesi Anadolu coğrafyasında zaviyelerin bu kadar kısa bir zamanda tekâmül etmesinde Anadolu'da hâkim sülâle ve beylerin rolü büyüktür. Bu sülâle ve beyler her zaman doğudan gelen Türk dervişlerinin kendi topraklarında zaviyeler kurmalarına izin vermişlerdir.<sup>6</sup> Özellikle Osmanlı öncesi Akşehir'inde zaviyelerin büyük oranda sosyo-ekonomik yapıya tesir etmiş olmalarında Karamanoğulları Beyliği'nin önemi büyüktür.

Osmanlı devrinde ise devlet, zaviyeleri devamlı desteklemiştir. Nitekim bu bağlamda Osmanlı Devleti'nde tekke ve zaviyelerde hizmet edip, gelip geçenlerin iâşesini temin edenler bu hizmetlerinin karşılığı olarak bazı vergilerden muaf tutulmuşlardır.<sup>7</sup> Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi'ndeki 104 numaralı Karaman mufassal defterinin

<sup>4</sup> Ahmet Yaşar Ocak, Suraiya Faroqhi, "Zaviye", *İA*, XIII, s. 468.

<sup>5</sup> Zâviyelerin iskân ve kolonizasyonda oynadıkları rol hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *VD*, II, Ankara 1942, s. 279-386.

<sup>6</sup> Mehmet Akif Erdoğan, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", s. 89-105.

<sup>7</sup> Rıfat Özdemir, "Osmanlı Devleti'nin Tarikat, Tekke ve Zâviyelere Karşı Siyaseti", *OTAM*, V, Ankara 1994, s. 265-299.

mukaddimesindeki Karaman Vilâyeti Kanunnâmesi'nde geçen bir kayıta<sup>8</sup> denilmektedir.

Tetkik ettiğimiz Akşehir şehrinde, devletin bizzat hanedan üyesi vasıtasıyla zaviyelere desteğine güzel bir örnek Akşehir'e bağlı bugünkü Tekke Köyü'nde II. Bayezid'in oğlu Sultan Abdullah tarafından kurulan Sultan Abdullah zaviyesidir. Akşehir'e üç kilometre uzaklıkta ve 1500–1600 metre yükseklikte bulunan köyde meskûn olan zaviyeye 1483 ve 1500 yıllarına ait kayıtlarda rastlıyoruz. Bu kayıtlarda ittifak ile<sup>9</sup> yazılıdır. Bu kayıtlardan anlaşılacağı üzere mezkûr zaviye günlük 5 akçe olmak üzere yıllık 1800 akçe gelire sahip bulunuyordu.

Akşehir'de gerek şehir merkezinde gerekse yol güzergâhında bulunan zaviyeler, buldukları yerlerde hem köylerin hem de mahallelerin kurulmasına vesile olmuşlardır. Ayrıca kırsal kesimdeki zaviyelerin şeyh ve dervişleri, tarım yapıp yeni yerleşim yerleri hazırlayarak çevrenin şenlenmesini de sağlamışlardır. Bununla beraber buldukları yerin asayişini temin ve yolcuların güvenliğini sağlamak gibi görevleri de icra etmişlerdir.

Akşehir zaviyeleri olarak tespit ettiğimiz 19 zaviyeden Sultan Abdullah Zaviyesi hariç hepsi ana güzergâh üzerinde bulunmaktadır. Şüphesiz bu özellik, Akşehir'in tarih boyunca coğrafi açıdan önemli ve büyük yolların geçtiği bir güzergâhta bulunmasından kaynaklanmaktadır. Zaten, bu güzergâh, Sultan Dağları ile Eber-Akşehir Gölleri arasında kaldığı için başka alternatifinin de olmadığı anlaşılmaktadır.

Akşehir zaviyelerinden Seydi Mahmud Hayran ve Şeyh Hasan oğlu Hacı İbrahim Zaviyeleri hariç diğerlerinin gelirleri oldukça düşüktür. Geliri düşük olan zaviyelerin gelirleri genel itibarıyla ziraî nitelikliydi. Zaviyenin etrafındaki bağ-bahçe, harim, çiftlik, mezraa, tarla gibi ziraî sahalar zaviyelere vakfediliyordu.

Tetkik ettiğimiz takribi yüz yıllık süreç dâhilinde Akşehir'deki zaviye sayıları ve zaviye gelirlerinde önemli artışlar meydana gelmiştir. 1476

<sup>8</sup> “Şol kimesne ki defter-i cedid'de sipâhizâde ve zaviyedâr muaf kaydolmuşlardır. Anlardan resm-i çift ve bennâk ve caba ve avâriz alınmaz.”, TK. KKA. TD 104, vrk. 1a.

<sup>9</sup> “Zâviye-i merhum Sultan Abdullah tabe serahu der vadi-yi Akşehir mihratlu dimekle ma'rif yerde ve birun-ı Akşehir haracından yevmi beş akçe tayin idüp, haric defter olan evlerden ihtiyarıyla gelüp zâviye-i mezbure civarında temekkûn edenler avâriz-ı divâniden, tekalif-i örfiyyeden muaf, müsellemler olalar deyü, nişan vermiş. Defter-i köhnede mastur evvel üzere defter-i cedide dahi kayd olundu.”, İB. AK. MCT 116/1, s. 86, TK. KKA. TD 565, vrk. 123b.

tarihinde kaydı bulunan 12 zaviyenin toplam geliri 52.939 akçe olup 1584 tarihinde 18 zaviyenin toplam geliri 115.196 akçedir (Tablo 1).

**Tablo 1: Akşehir Kazası Zaviye Gelirleri**

Zâviyenin Adı	Senelik Gelirler (Akçe)				
	TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1 Ağ-Evli	X	X	---	---	255
2 Ahi Cemal	600	223	285	X	649
3 Ahi Hoca Ömer	X	150	150	150	265
4 Ahi Musa	490	X	X	X	X
5 Ahi Yakub	200	1030	1614	1614	1316
6 Didini Sultan	1650	1810	1404	1455	1680
7 Hasan Paşa	200	200	200	200	200
8 Koz-Ağaç Köyü	X	X	140	140	460
9 Seydi Bayram	X	X	369	442	495
10 Seydi Mahmud	12.388	11.450	16.258	16.508	20.076
11 Seydi Yunus	4221	2550	6770	4605	6110
12 Seyid Abdullah	720	300	300	300	250
13 Sultan Abdullah	X	1800	1800	X	84
14 Şeker Ahi	X	X	210	210	250
15 Şeyh Çörek	20	140	200	200	200
16 Şeyh Eyüb	574	574	604	540	430
17 Şeyh Hasanoğlu	31.528	34.065	56.231	45.383	82.162
18 Şeyh Muinüddin	348	120	127	124	164
19 Şeyh Resul	X	---	---	---	150
<b>Toplam</b>	<b>52.939</b>	<b>54.412</b>	<b>86.662</b>	<b>71.871</b>	<b>115196</b>

X: Zaviyenin defterde kaydı yoktur.

---: Zaviyenin gelir kaynakları belirtilmiş, hâsılları kaydedilmemiştir.

### *Mescid Vakıfları*

Osmanlı Devleti'nde mescid tabiriyle ekserisi mahalle aralarında ahşap olarak yapılmış küçük mabedler kastedilir. Genellikle mescidlerin bazıları kendisini kuranların isimlerini taşımakta ve bu ad zamanla o mescid çevresindeki mahalleye adını vermektedir. Mescidlerin asgarî; imam, müezzin, ferraştan oluşan bir kadrosu mevcuttur. Mescidlerin inşaatında çoğu zaman yığma taş, ahşap ve bazen de kerpiç gibi basit malzemeler kullanıldığından zamanla birçoğu yok olmuştur.<sup>10</sup>

<sup>10</sup> Semavi Eyice, "Mescid", *İA*, VIII, s. 101. Ayrıca Bkz. Esad Arseven, "Mescid", *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1966, III/15, s. 1308.

Osmanlı Devleti'nde mescid ile cami birbirinden farklı iki müessesedir. Cami, içinde cuma ve bayram namazları kılınan mabed iken mescidlerde ise bu namazlar kılınmamaktadır.<sup>11</sup> Mescidlerin cuma namazı kılınan camiye dönüştürülmesi berat ve izinle gerçekleştirilmektedir.<sup>12</sup> Osmanlı devrinde mahalle aralarında mescid yapmak ve ona vakıflar tahsis etmek çok önemli bir faaliyet olarak telakki edilmiştir. Bunun için, Osmanlı hâkimiyeti öncesinde, önemli bir Selçuklu şehri olan Akşehir'de sultanlar ve beyler, mescid ve cami yaptırmışlardır.

Tetkik ettiğimiz defterlerdeki veriler incelendiğinde, Akşehir'de mescid vakıflarının çokluğu dikkat çekmektedir. Bu durum, Karaman ve Osmanlı idarecilerinin, kendi muhitlerinde, İslâm dini, ibadet anlayışı ve dinin öğretilmesine önem verdiklerinin bir göstergesidir. Akşehir'deki mescid vakıflarının bir kısmının kurucuları bilinmekte iken, diğer kısmının kurucuları bilinmemektedir. Akşehir'deki mescid vakıflarının isimleri incelendiğinde büyük bir kısmının içinde buldukları mahallenin ismini aldıkları görülmektedir. Bununla beraber Osmanlı Devletinin, mescid vakfını tasarruf eden imam ve hatip gibi görevlileri çok dikkatli bir şekilde denetime tâbi tuttukları malumdur.

Akşehir şehrinde 1476 tarihinde 44 mescid bulunmakta ve bunların gelirlerinin yekûnu 5894 akçedir. 1483 tarihinde kayıtlı 42 mescidin toplam geliri 5490 akçedir. 1500 tarihinde 56 mescid ve 12.561 akçe gelir mevcuttur. 1524 tarihinde 54 mescid ve 12.592 akçe gelir kayıtlıdır. 1584 tarihinde ise 57 mescid ve 13.994 akçe gelir mevcuttur (Tablo 2). Defterlerdeki sonuçları tahlil ettiğimizde takribi yüz yıllık süreçte mescid sayılarında önemli bir artış olmadığı görülmektedir. Bu durum, Akşehir'in, şehrsel gelişimini önemli ölçüde tamamlamış, sosyal açıdan tekâmül etmiş bir şehir olduğunu göstermektedir.

---

<sup>11</sup> İsmail Kurt, "Vakıf Müessesesi XV ve XVI. Asır Vakıfları", s. 521.

<sup>12</sup> Ahmet Önkal-Nebi Bozkurt, "Cami", *DİA*, VII, İstanbul 1993, s. 47.

**Tablo 2: Akşehir Kazası Mescid Gelirleri**

Mescid Adı		Tahrirler				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1	Ağ-Ayid	X	X	---	---	85
2	Ahi Celal	196	121	121	121	260
3	Ahi Cemal	48	X	X	X	X
4	Ahi Mahmud	39	X	87	67	143
5	Ahi Yedigâr	X	263	261	261	318
6	Ali Gege	X	X	104	104	94
7	Altun Kalemlü	139	167	157	144	213
8	Atsuz Karyesi	X	X	---	X	62
9	Balık Bazarı	188	156	190	190	310
10	Bazarbaşı	X	X	27	27	38
11	Bediüddin	30	X	X	X	X
12	Bediüzzaman	X	69	134	140	60
13	Bezzasistan	X	X	5000	5000	X
14	Bulut Karyesi	X	X	560	560	360
15	Burhan Karyesi	X	150	---	---	486
16	Bürçek Karyesi	X	X	X	175	190
17	Caşu-yı Demürkapı	6	70	70	70	245
18	Celal	71	59	132	132	907
19	Cemal Ali	54	55	76	76	120
20	Çaylu	119	119	148	148	151
21	Deniz	X	X	---	X	80
22	Doğan Hisarı	63	X	X	X	X
23	Doğan Hisarı	50	50	---	---	300
24	Eğrigöz	X	X	299	302	342
25	Ferruḡşah	138	160	121	177	213
26	Fukka-i	X	X	---	X	300
27	Geredeci	215	X	X	X	X
28	Gürgen	96	96	96	96	75
29	Habbaz Hamza	71	40	40	40	44
30	Hacı Hamza	148	109	196	196	209
31	Hacı Kayan	82	90	90	90	156
32	Hacı Koşı	X	168	132	140	160
33	Hacı Ramazan	372	498	462	400	490
34	Hacı Receb	303	270	411	420	546
35	Hasan Bey	105	75	75	75	58
36	Hasenek Karyesi	X	X	367	X	534
37	Hoca Ömer	344	114	290	300	340
38	Hoca Paşa	119	168	165	180	485
39	Hürrem Hatun	140	100	185	185	395
40	İki Kapu	156	155	432	432	584
41	İmaret Mahallesi	72	X	X	X	130
42	Kazuran	43	21	20	30	75
43	Kileci	245	245	245	245	265
44	Kızılca Mahallesi	140	66	65	65	175
45	Koz Ağacı Karyesi	215	X	X	X	X

46	Külâh-Düz	X	X	170	170	380
47	Kürd Mahallesi	X	X	40	40	90
48	Meydan	X	X	30	30	60
49	Musalla	24	24	---	---	X
50	Sakkahane	93	87	93	93	88
51	Seyfeddin	63	40	40	40	50
52	Şerefeddin	X	340	100	100	200
53	Tac Halife	X	120	175	175	190
54	Taht-ı Kal'a	X	X	X	180	360
55	Tatlar Mahallesi	334	X	X	X	X
56	Tercüman	97	150	155	155	187
57	Ulu Mescid	238	286	339	350	758
58	Uzun Ali	109	104	109	110	100
59	Veled-i Arif	140	90	80	X	76
60	Veled-i Aşık	X	X	X	81	X
61	Veled-i Bizci	136	128	128	128	209
62	Veled-i Dayı	128	72	72	80	115
63	Veled-i Reis	160	169	183	183	293
64	Veled-i Sergiz	31	61	35	35	155
65	Yazı Yahsiyan	280	111	---	---	---
66	Yehdan	54	54	54	54	685
<b>Toplam</b>		<b>5894</b>	<b>5490</b>	<b>12.561</b>	<b>12.592</b>	<b>13.994</b>

X: Mescidin defterde kaydı bulunmamaktadır.

---: Mescidin gelir kaynakları belirtilmiş, hâsılları kaydedilmemiştir.

### *Medrese Vakıfları*

Medrese, ders verilen yer manasında olup resmi bir teşekkül olarak devlet eliyle X. asırda Karahanlılar zamanında kurulmuştur. Osmanlıların ilk medresesi Orhan Gazi tarafından İznik'te inşa edilmiştir. Yüksek seviyede eğitim verilen bu müesseselerde Osmanlı ilmiye sınıfının mensupları yetişir, kadılık, müftülük, müderrislik, cami hizmetleri, kâtiplik vs. gibi diğer bazı sahalarda istihdam edilirlerdi.<sup>13</sup>

Ders verilen yer ve etrafında talebe odalarından müteşekkil medreselere, oluşturulan anlayış ve ekonomik güce göre bunların dışında imâret, kütüphane, hamam vs. ilave edilirdi. Böylece büyük medreseler, öğrenim gören öğrencilerinin tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir külliye içerisinde inşa edilmiş olurdu. Osmanlı medrese müderrisleri aldıkları yevmiyelere göre yirmili, otuzlu, kırklı, ellili, altmışlı olmak üzere ayrılmakta idi.<sup>14</sup> Medrese görevlileri arasında bulunan müderris, imam, müezzin, muid, ferraş, bevvab ve öğrenciler, vakfiyelerde belirlenen

<sup>13</sup> Cahit Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 5-10.

<sup>14</sup> İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1984, s. 11-12.



ücretleri almakta idiler. Bununla beraber medrese öğrencileri medreselerin etrafında yapılmış yurtlarda kalırlar ve imaret yemekhanesinden iki öğün yemek yerlerdi.<sup>15</sup>

Genellikle külliye halinde inşa edilen medreseler hayır müesseselerinin en mühim ve en başta gelenlerinden biridir. Bu yapılar ekseriyetle Selçuklular da olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de padişah, vezir, şehzade, hanım sultan ve beyler tarafından inşa edilmiştir. Selçuklular devrinden itibaren önemli bir ilim, irfan merkezi olan Akşehir, Osmanlılar devrinde de bu özelliğini devam ettirerek önemli devlet adamlarının medrese kurdukları merkezlerden biri olmuştur.

Akşehir'de bu medreselerden en meşhuru “Taş Medrese” adıyla da bilinen Anadolu Selçuklu vezirlerinden Fahreddin Ali bin el Hüseyin tarafından yaptırılan Sultan Alaeddin Fahreddin Sahip Medresesidir.<sup>16</sup> Bu medrese, günümüzde Taş Eserleri Akşehir Müzesi adıyla kullanılmakta olup, medresenin hankâh, imâret, çeşme ve hamam kısmı yıkılmış, medrese, türbe ve mescid ayakta kalmıştır.<sup>17</sup> Medresenin 1476 tarihindeki müderrisi Mevlana Muhyiddin'dir.<sup>18</sup>

Selçukluların büyük vezirlerinden ve Moğol düşmanı olmasıyla bilinen Kadı İzzeddin, Akşehir'de medrese kuran diğer önemli bir devlet adamıdır. Kadı İzzeddin Medresesi olarak da bilinen medrese günümüze kadar varlığını devam ettiren bir tarihi yapı olup, günümüzde Akşehir'de, İmaret Camiinin kuzeydoğusunda bulunmaktadır.<sup>19</sup> 1476 tarihinde medresenin müderrisi Yadiğaroğlu Emir Çelebi'dir.<sup>20</sup>

Büyük Türk mütefekkirlerinden olan ve Akşehir ile özdeşleşmiş Nasreddin Hoca'nın adı ile maruf bir medreseye 1476 tarihli vakıf kaydında rastlıyoruz. Bu tarihte Hoca İbrahim isimli kişi medresenin müderrisliğini yapmıştır.<sup>21</sup> İncelediğimiz müteakip kayıtlarda medreseye rastlanılamamıştır.

<sup>15</sup> Ahmet Şimşirgil, “XVI. Yüzyılda Tokat Medreseleri”, *Tarih İncelemeleri*, VII, s. 228

<sup>16</sup> Yekta Demiralp, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, Ankara 1996, s. 64.

<sup>17</sup> Tahsin Samur, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, İstanbul 1997, s. 72.

<sup>18</sup> TK. KKA. TD 564, vrk. 47a.

<sup>19</sup> İ. Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hoca'nın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 272.

<sup>20</sup> TK. KKA. TD 564, vrk. 47a.

<sup>21</sup> TK. KKA. TD 564, vrk. 48a.

Akşehir'deki bir diğer medrese XIII. yüzyılda Emir Yavi tarafından yaptırılan ve günümüzde Bürçek civarı Yıldırım Mahallesi'nde tarihi yapı olarak varlığını devam ettiren Emir Yavi Medresesi'dir.<sup>22</sup>

Bu medrese ile alâkalı İbrahim Hakkı Konyalı şu bilgileri vermektedir: “Fatih zamanında Emir Yavi medresesi tamamen harap olduğu için vakfi mensuh idi. Gelirlerini Akşehir kadısı idare ediyordu.”<sup>23</sup> Bu gelirler II. Bayezid devrinde Anbardar Kerim Camiine (İplikçi Camii), Kanunî Sultan Süleyman devrinde ise Sahib Ata hankâhına tahsis edilmiştir.<sup>24</sup>

Akşehir'de arşiv kayıtlarında rastladığımız son medrese ise Hacib Köyü Medresesidir. Sadece 1524 tarihli muhasebe-i icmal defterinde kaydına rastladığımız medresenin 2 kıt'a zeminden müteşekkil gelir kaynakları belirtilmiş, hâsılı ise kaydedilmemiştir.

**Tablo 3: Akşehir Kazası Medrese Gelirleri**

Medrese Adı		Tahrirler				
		TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1	Sultan Alaaddin Fahreddin Sahib	12.625	12.842	13.230	10.675	29.033
2	Kadı İzzeddin	190	190	140	190	X
3	Nasreddin Hoca	33	X	X	X	X
4	Emir Yavi	2206	1370	1910	3668	X
5	Hacib Köyü	X	X	X	---	X
<b>Toplam</b>		<b>15.054</b>	<b>14.402</b>	<b>15.280</b>	<b>14.533</b>	<b>29.033</b>

X: Mescidin defterde kaydı bulunmamaktadır.

---: Mescidin gelir kaynakları belirtilmiş, hâsılı kaydedilmemiştir.

### *Cami Vakıfları*

Arapça cem kökünden türeyen, toplayan, bir araya getiren anlamındaki cami başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescidler için kullanılmıştır.<sup>25</sup>

Osmanlı Devleti'nde ise Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin olgunlaşması ve yaygınlaşmasında camilerin rolü büyüktür. Ayrıca eğitim ve öğretim tarihi ile de sıkı bir ilişki içerisinde olan camiler, ibadet merkezi

<sup>22</sup> Tahsin Samur, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, s. 177.

<sup>23</sup> İbrahim Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 275.

<sup>24</sup> BOA. TD 40, s. 676; BOA. TD 399, s. 330.

<sup>25</sup> Ahmet Önkâl-Nebi Bozkurt, “Câmi”, s. 46.

olmanın yanında eğitim kurumu olarak da büyük hizmet vermişlerdir.<sup>26</sup> Bununla beraber camilerin etraflarına yapılan medrese ve imaret siteleri ile burada oturan kişilerin gereksinimlerine cevap veren külliyeler oluşturulmakta, böylece yeni yerleşim yerlerinin kurulması ve gelişmesi sağlanmakta idi.<sup>27</sup>

Camilerin ihtiyaçlarının karşılanması için Osmanlı devrinde vakıf gelirleri temin edilmiş olup, buna ilaveten vakfin iradesi doğrultusunda görevliler ve yapılacak faaliyetler konusunda şartlar konulmuştur. Mütevelli tarafından idare edilen vakıf kaynakları, iltizama verilmek suretiyle veya doğrudan icarı alınarak işletilmekteydi. Vakfin gelirleri öncelikle caminin bakım masraflarına harcanmakta, geri kalan miktar ise vâkıfın koyduğu şartlara göre görevliler arasında paylaştırılmaktaydı.<sup>28</sup>

Tetkik ettiğimiz vakıf kayıtlarında Akşehir’de beş cami vakfına rastlamaktayız. Bu camilerden en büyüğü Sultan Alaeddin Camisi’dir. Caminin 1213’te veya birkaç yıl önce inşa edildiği kabul edilmektedir.<sup>29</sup> Bu cami Ulu Cami adıyla da bilinmektedir. Anadolu şehirlerinin çoğunda rastlanan ve genellikle fetih veya ilhak sonrası mevcut en büyük mabedin camiye tahvili suretiyle teşekkül eden Ulu Cami örneği Akşehir’de de mevcuttur.

Akşehir’de vakıf gelirleri temel alındığında ikinci büyük cami Anbardar Kerim Camisi’dir. Günümüzde İplikçi Camii olarak da bilinen yapının kitabesinden caminin H.738, M.1337 tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.<sup>30</sup>

Akşehir’de Mesud Paşa Camisi ise gelirleri itibariyle Sultan Alaeddin ve Anbardar Kerim Camileri’nin oldukça gerisindedir. (Bkz. Tablo IV) Bu caminin kitabesindeki kayıta cami, Hasan isimli bir vezir tarafından yaptırılmıştır.<sup>31</sup> İ. Aydın Yüksel, Hasan Paşa’nın Sultan Bayezid ve Sultan Selim’in kumandanlarından biri olduğunu ifade etmektedir.<sup>32</sup>

<sup>26</sup> Bahaeddin Yediyıldız, “Câmi”, *D.G.B.İ.T.*, Konya 1994, s. 76.

<sup>27</sup> İsmail Kurt, “Vakıf Müessesesi XV ve XVI. Asır Vakıfları”, s. 521.

<sup>28</sup> İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840)*, Ankara 1985, s. 243-244.

<sup>29</sup> Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı II*, İstanbul 1973, s. 63.

<sup>30</sup> Yekta Demiralp, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 47.

<sup>31</sup> Yekta Demiralp, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 53.

<sup>32</sup> İ. Aydın Yüksel, *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)*, İstanbul 1983, s. 6.

Akşehir kazası'nda kaydına sadece 1476 tarihli vakıf defterinde rastladığımız Güdük Minare adıyla da anılan Kütük Minareli Cami, H. 624, M. 1226 yılında Selçuklu sultanlarından I. Alâeddin Keykubad'ın hükümdarlığı zamanında, Eminüddin Hacı Hasan tarafından yaptırılmıştır.<sup>33</sup> Ahi Süleyman Camisinin ise kayıtlı hâsıllarının haricinde cami ile ilgili bir malumata rastlanılamamıştır.

**Tablo 4: Akşehir Kazası Cami Gelirleri**

Cami Adı	Tahrirler			
	TD 564 (1476)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1 Sultan Alaaddin Camii	2600	4086	4770	6929
2 Anbardar Kerim Camii	925	1563	5141	3260
3 Kütük Minareli Camii	127	X	X	X
4 Mesud Paşa Camii	480	250	250	X
5 Ahi Süleyman Camii	X	168	168	199
<b>Toplam</b>	<b>4.132</b>	<b>6.067</b>	<b>10.329</b>	<b>10.388</b>

X: Mescidin defterde kaydı bulunmamaktadır.

### Çeşme Vakıfları

Kaynaklardan veya depolardan künklerle getirilen suyun, halkın kullanılması için akıtıldığı yapılar olan çeşmelerin, ilk kez Antik Roma'da görüldüğü bilinmektedir. Anadolu Türk döneminde ise çeşmelerin XIII. yüzyıldan itibaren inşa edildikleri görülmektedir.<sup>34</sup>

Osmanlı toplum hayatında, su ve çeşmelerin insan hayatındaki önemi büyüktür. Osmanlı toplumunda su getirmek veya çeşme yaptırmak, dini bir kültürün önemli işaretlerinden biridir. Bu sebepten dolayı Osmanlı toplumunun her kademesinde bulunan insanlar su getirmek veya çeşme yaptırmak gayreti içinde olmuşlardır.<sup>35</sup> Akşehir şehri ve toplumu için de bu hassasiyetin olduğu görülmektedir.

Akşehir kazası kurulduğu mevki itibarıyla ismini verdiği Akşehir Gölü'ne, Sultan Dağları'ndan bolca akan derelerin bulunduğu bir bölgede bulunmaktadır. Akşehir'den geçen Gazzi, Mekki ve Evliya Çelebi gibi seyyahlar, Akşehir'i tarif ederlerken ittifak ile ova üzerinde birden yükselen Sultan Dağları'nın eteğine ve ilk yamaçlarına yerleşmiş, dağlardan inen bol

<sup>33</sup> Yaşar Anılır, *Akşehir Tarihi ve Tarihi Eserleri*, Akşehir 1986, s. 30.

<sup>34</sup> Yekta Demiralp, *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, s. 106.

<sup>35</sup> Ömer Demirel, *Osmanlı Vakıf-Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Hayatında Vakıfların Rolü*, Ankara 2000, s. 81.

sular ile sulanan bahçeler içine kurulmuş, ağaçlık ve yeşil bir şehir olarak tasvir ederler.<sup>36</sup>

Osmanlı dönemi Akşehir’inde dağlardan inen sulardan kaynağını alan çeşmeler genellikle cami, mescid, mektep, meydan, çarşı, pazar, hamam gibi toplumun istifadesine açık muhitlerde bulunmaktaydı. Ayrıca mahalle çeşmeleri de mahallelerin tam ortalarında halkın kolayca ulaşabileceği alanlara yapılmıştı.<sup>37</sup> Tetkik ettiğimiz Akşehir kazası vakıf kayıtlarında beş tane çeşme vakfına rastlamaktayız.

**Tablo 5: Akşehir Kazası Çeşme Vakfı Gelirleri**

Çeşme Vakfı Adı	TAHRİRLER				
	TD 564 (1476)	MCT116/1 (1483)	TD 565 (1500)	TD 387 (1524)	TD 584 (1584)
1 Nadir Çeşmesi Vakfı	85	42	X	120	300
2 Eğrigöz Çeşmesi Vakfı	X	X	150	150	175
3 Tercüman Çeşmesi Vakfı	24	X	X	X	X
4 Bürçek Çeşmesi Vakfı	X	X	57	20	35
5 Çeşme Vakfı	X	X	X	290	X
<b>Toplam</b>	<b>109</b>	<b>42</b>	<b>207</b>	<b>580</b>	<b>510</b>

X: Çeşme vakfının defterde kaydı bulunmamaktadır.

### ***Türbe Vakıfları***

Türbe, ölünün gömülü bulunduğu mezarın üstüne yapılan binaya verilen addır.<sup>38</sup> Türbe veya anıt mezar yapımındaki asıl gayenin içinde gömülü bulunan kişinin hatırasını ölümsüzleştirmek ve sonraki nesillerin zihninde bu hatırayı canlı tutmak olduğu anlaşılmaktadır. İslâm âleminde bilinen ilk türbe IX. yüzyılın ikinci yarısına ait olup, X. yüzyıldan itibaren türbeler yaygınlaşmaya başlamıştır.<sup>39</sup>

Osmanlı Devleti’nde türbelerin, şehirlerin sosyal yapısına tesirlerinin kuvvetli olması muhtemeldir. Eski hükümdarlara, toplumun çeşitli kesimlerinin gönlünü kazanmış beylere, tanınmış din büyüklerine ve evliyâlara ait türbeler, bugün olduğu gibi geçmişte de halkın büyük ilgisini çekmiştir. Akşehir’de vakfı bulunan türbeler, Nasreddin Hoca ve Seydi Mahmud Hayran Türbeleri’dir.

<sup>36</sup> Besim Darkot, “Akşehir”, *İA*, I, s. 277.

<sup>37</sup> Ömer Demirel, “Sivas Çeşmeleri”, *OTAM*, III, Ankara 1992, s. 170.

<sup>38</sup> Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, s. 539.

<sup>39</sup> Hakkı Önkal, “Türk Türbe Mimarisinde Aksaray Türbelerinin Yeri”, *Aksaray ve Cemâleddin-i Aksarâyî Sempozyumu*, Aksaray 1994, s. 163.

### **i) Nasreddin Hoca Türbesi**

Günümüzde bu türbe Nasreddin Hoca Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kuzeyden Tekke Deresi güneydoğu ve batıda Yalvaç ve Konya yolları ile çevrili türbe, kendi adı ile anılan bir mezarlık içinde bulunmaktadır.<sup>40</sup>

Evliyâ Çelebi, Akşehir'e uğradığında Nasreddin Hoca'nın türbesini ziyaret etmiştir. Bu meyanda Evliyâ Çelebi'nin tespitleri şu şekildedir: “Şehrin kible yönünde, dış kısmındaki bahçeler içinde, büyük din adamı ve değerli zat el-mevlâ hayretü’ş-şeyh hoca Nasreddin’in kabri var. Fazilet sahibi olup, hazır cevap, kerâmet sahibi, filozof, din ve dünya işlerini birlikte ve eksiksiz yürüten büyük bir zât idi. Akşehir dışındaki kubbeli türbesinde defnolunmuştur”. Dört tarafı parmaklıkla çevrilidir.<sup>41</sup>

1476 tarihli vakıf defterinde bu türbe vakfının gelirleri arasında bağ ve bahçe gelirleri kaydedilmiştir. Toplam üç parça mevkuftan 33 akçe hâsıl mevcuttur. Bu türbenin mutasarrıfının Hacı İbrahim nam kimesne olduğu belirtilmiştir.<sup>42</sup> Bu tarihten sonra tertip edilen vakıf defterlerinde türbenin kaydına rastlanmamıştır.

### **ii) Seydi Mahmud Hayran Türbesi**

Günümüzde türbe, Akşehir'in batısını sınırlandıran dağların eteğinde, eskiden “Seyyid” olarak bilinen, şimdiki Anıt Mahallesi'nde bulunmaktadır.<sup>43</sup> Türbenin kapısının üstündeki kitabeden anlaşıldığına göre türbede, Seydi Mahmud'un torunu Seyyid Muhiddin de yatmaktadır. Sandukasının baş tarafında bulunan kitabeden anlaşıldığına göre, Seydi Mahmud Hayran'ın babası, Mesud isminde bir şahıs olup, kendisi H. 667, M. 1228 tarihinde vefat etmiştir.<sup>44</sup>

### ***Diğer Vakıflar***

#### **i) Hızır İlyaslık Vakfı**

Bu vakfın 1476 tarihinde 6 parça mevkuftan 205 akçe geliri kayıtlıdır. 1483 tarihinde 5 parça mevkuftan 100 akçe, 1500 tarihinde 189 akçe, 1524 tarihinde dükkân, bağ ve zemin gelirlerinden müteşekkil 8 parça

<sup>40</sup> İbrahim Hakkı Konyalı, *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 456.

<sup>41</sup> Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, I-III, İstanbul 1314, s. 765.

<sup>42</sup> TK. KKA. TD 564, vrk. 48a.

<sup>43</sup> Tahsin SAMUR, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, s. 96.

<sup>44</sup> İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 421.

mevkuftan 179 akçe gelir kaydedilmiştir.<sup>45</sup> Selçuklu şehirlerinin büyük bir kısmında Hızır Aleyhisselâm adına yapılmış vakıflar vardır.<sup>46</sup> Akşehir’de de böyle bir vakfin olduğu görülmektedir.

## ii) Namazgâh Cisri Vakfı

Bu vakfa sadece 1524 tarihli tahrir kaydında rastlamaktayız. Bu tarihte zemin mevkuflarından müteşekkil 20 akçe geliri kayıtlıdır.<sup>47</sup>

## Sonuç

Fatih Sultan Mehmet devrinde tam olarak Osmanlı hâkimiyetine giren Akşehir’de, daha önce hâkim olan Anadolu Selçuklu ve Karamanoğulları devletleri zamanında Türk-İslâm kültürünü yansıtan birçok eser inşa edilmiştir. Osmanlı Devleti’nin bölgeyi kontrol etmeye başlamasından itibaren, vakıf eserlerinin sayısının artarak devam ettiği görülmüştür. Bununla beraber Osmanlı devrinde vücuda getirilen bu dinî ve sosyal tesisler, şehrin fizikî yönden gelişimine katkıda bulunmuştur. Bunun sonucunda Akşehir, çok kısa bir süre zarfında şeyh, derviş, âlim ve sanatkâr grubunun ilgisine mazhar olmuştur.

Akşehir’de inşa edilen bu eserler, kurucularının tesis ettiği vakıflar ile hizmetlerini yerine getirmiştir. Akşehir kazasında mescid ve zaviye vakıflarının, diğer vakıflardan sayıca fazla oldukları görülmektedir. Sayıları bu iki vakıftan daha az olan, cami, medrese, çeşme ve türbe vakıflarının da sosyal ve ekonomik yapıda icra ettiği hizmetler yadsınamayacak kadar önemlidir. Akşehir’in içtimâî yapısında önemli işlevler ifa eden bu vakıfların önemli bir çoğunluğu günümüzde varlığını devam ettirememiştir.

---

<sup>45</sup> TK. KKA. TD 564, vrk. 52a; İB. AK. MCT 116/1, s. 83; TK. KKA. TD 565, vrk. 121a; BOA. TD 387, s. 75.

<sup>46</sup> İbrahim Hakkı KONYALI, *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Klavuz*, s. 405.

<sup>47</sup> BOA. TD 387, s. 78.

## KAYNAKÇA

### I- Arşiv Kaynakları

A- Başbakanlık Osmanlı Arşivi

a) Tahrir Defterleri Nr. 40, 387, 399

B- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi

a) Tahrir Defterleri Nr. 104

b) Vakıf Defterleri Nr. 564, 565, 584

C- İstanbul Belediyesi Atatürk Kütüphanesi Muallim Cevdet Tasnifi Nr. 116/1

### II- Yayınlanmış Vesikalar

EVLİYA ÇELEBİ, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, I-III, İstanbul 1314.

### III- Araştırma ve İncelemeler

ANILIR, Y. (1986). *Akşehir Tarihi ve Tarihi Eserleri*, Akşehir.

ARSEVEN, E. (1966). "Mescid", *Sanat Ansiklopedisi*, III/15, s. 1308, İstanbul.

ASLANAPA, O. (1973). *Türk Sanatı II*, İstanbul.

BALTACI, C. (1976). *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul.

BARCAN, Ö.L. (1942). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *VD*, II, s. 279-386, Ankara.

BİZBİRLİK, A. (1999). "Osmanlı Toplumunda Vakıfların Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Buna Dair Örnekler", *Osmanlı*, c. V, s. 56-61, Ankara.

DARKOT, B. (1987). "Akşehir", *İA*, I, s. 277, Eskişehir.

DEMİRALP, Y. (1996). *Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları*, Ankara.

DEMİREL, Ö. (2000). *Osmanlı Vakıf-Şehir İlişkisine Bir Örnek: Sivas Şehir Hayatında Vakıfların Rolü*, Ankara.

DEMİREL, Ö. (1992). "Sivas Çeşmeleri", *OTAM*, III, s.169-178, Ankara.



- ERDOĞRU, M.A. (1994). “Karaman Vilâyeti Zaviyeleri”, *Tarih İncelemeleri*, IX, s. 89–105, İzmir.
- ERDOĞRU, M.A. (2003). Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar, I, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/ 1, s. 119–160, İzmir.
- ERDOĞRU, M.A. (2003). Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar, I, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/ 2, s. 99–140, İzmir.
- ERDOĞRU, M.A. (2004). Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar, I, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIX/1, s. 119–154, İzmir.
- ERDOĞRU, M.A. (2004). Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilayetinde Vakıflar, I, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIX/2, s. 141–176, İzmir.
- EYİCE, S. (1997). “Mescid”, *İA*, VIII, s. 101, İstanbul.
- HUART, C. (1978). *Mevleviler Beldesi Konya*, İstanbul.
- KONYALI, İ.H. (1945). *Nasreddin Hocanın Şehri Akşehir Tarihi, Turistik Kılavuz*, İstanbul.
- KÖPRÜLÜ, F. (1942). “Vakıf Müessesesinin Hukukî Mahiyeti ve Tarihî Tekâmülü”, *VD*, c. II, s. 1-3, Ankara.
- KURT, İ. (1997). “Vakıf Müessesesi XV ve XVI. Asır Vakıfları”, *XV ve XVI. Asırları Türk Asrı Yapan Değerler*, s. 521-523, İstanbul.
- MANGALTEPE, İ. (1997). *XVI. Yüzyıl Başlarında Akşehir Vakıfları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.
- OCAK, A.Y., FAROQHI, S. (1997). “Zaviye”, *İA*, XIII, s. 468, Eskişehir.
- ÖNKAL, A., BOZKURT, N. (1993). “Cami”, *DİA*, VII, s. 47, İstanbul.
- ÖNKAL, H. (1994). “Türk Türbe Mimarisinde Aksaray Türbelerinin Yeri”, *Aksaray ve Cemâleddin-i Aksarâyi Sempozyumu*, s. 163, Aksaray.
- ÖZDEMİR, R. (1994). “Osmanlı Devleti’nin Tarikat, Tekke ve Zaviyelere Karşı Siyaseti”, *OTAM*, V, s. 265-299, Ankara.
- ÖZTÜRK, N. (2002). “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, *Türkler*, c. X, s. 443, Ankara.
- PAKALIN, M.Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul.

- RAMSAY, W.M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. M. Pektaş, İstanbul.
- SAMUR, T. (1997). *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, İstanbul.
- ŞAHİN, İ. (1989). "Akşehir", *DİA*, II, s. 298, İstanbul.
- ŞİMŞİRGİL, A. (1992). "XVI. Yüzyılda Tokat Medreseleri", *Tarih İncelemeleri*, VII, s. 228, İzmir.
- TEXIER, C. (2002). *Küçük Asya*, Yayına Hazırlayanlar: Kazım Yaşar Koprıman – Musa Yıldız, II, Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İ.H. (1984). *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı*, Ankara.
- YEDİYILDIZ, B. (2002). "Osmanlılar Döneminde Türk Vakıfları Ya da Türk Hayrat Sistemi", *Osmanlı*, c. V, s. 17-31, Ankara.
- YEDİYILDIZ, B. (1986). "Vakıf", *İA*, c. XIII, s. 153-172, İstanbul.
- YEDİYILDIZ, B. (1994). "Câmi", *D.G.B.İ.T.*, s. 76, Konya.
- YILMAZÇELİK, İ. (1985). *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840)*, Ankara.
- YÜKSEL, H. (1998). *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü (1585-1683)*, Sivas.
- YÜKSEL, İ.A. (1983). *Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid-Yavuz Selim Devri (886-926/1481-1520)*, İstanbul.